

PIESE DE BRONZ DESCOPERITE ÎN AȘEZĂRILE DE TIP NOUA-SABATINOVKA DIN SPAȚIUL PRUTO-NISTREAN

Mariana Sîrbu

De regulă, în literatura de specialitate, metalurgia perioadei tardive a epocii bronzului este axată mai mult pe depozitele de bronzuri, descoperite mai ales în afara așezărilor, și mai puțin pe piesele din bronz găsite în cadrul acestora. Prin urmare, studiul dat vine să facă o prezentare a materialului metalic descoperit în așezările complexului cultural Noua-Sabatinovka din spațiul Prut-Nistru¹. Numeric, piesele din bronz cedează celor prelucrate din os, piatră și lut – o situație cât se poate de firească având în vedere deficitul și valoarea bronzului în perioada respectivă. Fie chiar și numeric redusă, prezența pieselor lucrate din bronz în așezările de tip Noua-Sabatinovka vorbește despre existența ramurii metalurgice în economia comunităților acestor culturi. Inventarul din bronz descoperit în așezări este reprezentat de unelte, mai puțin de arme și podoabe.

Unelte

În zona vizată, această categorie este reprezentată de un celt, o daltă, câteva exemplare de seceri și mai multe ace de cusut.

Celturile sunt descoperite de regulă în cadrul depozitelor de bronzuri și se împart în câteva tipuri (fără, cu una, cu două urechiușe). În cadrul așezărilor de tip Noua-Sabatinovka cercetate până la momentul de față în spațiul Prut-Nistru este cunoscut doar un singur celt, prevăzut cu urechiușă laterală.

Celturile cu o urechiușă laterală (fig. 2/1) (așanumitul tip transilvănean de est) au fațeta arcuită, prevăzută cu un orificiu și mai rar fără acesta. Au formă hexaedră în partea inferioară și octaedră în cea superioară, lama arcuită și marginile evidențiate. Unele din ele sunt prevăzute pe fațete

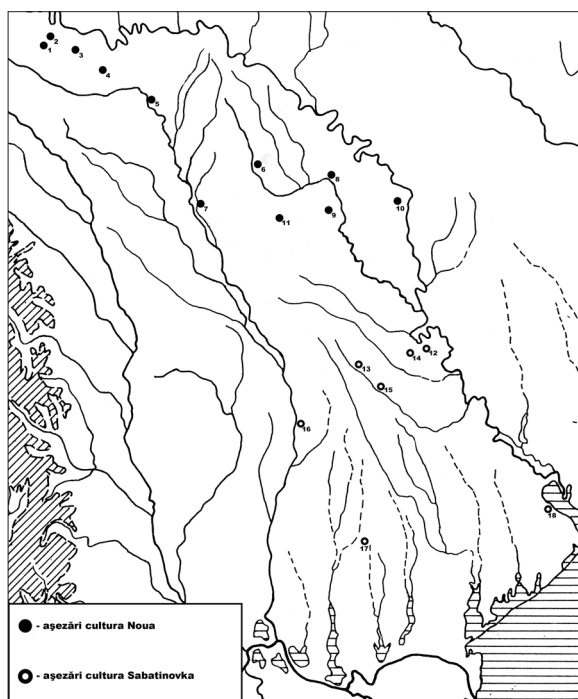

Fig. 1. Harta așezărilor de tip Noua-Sabatinovka unde au fost descoperite piese din bronz: 1 - Ostrivec; 2 - Țertivec; 3 - Stecivka; 4 - Mahala; 5 - Slobozia-Șireuți; 6 - Odaia-Miciurin; 7 - Petrușeni; 8 - Ghindești; 9 - Roșieticii Vechi; 10 - Cobâlnea; 11 - Grigoreuca; 12 - Bălăbănești; 13 - Hansca; 14 - Mereni; 15 - Gura Galbenei; 16 - Cucoara; 17 - Novoselica; 18 - Pivdenne.

cu brăuri reliefate. Acestea pot avea fațetă îngustă și tub de înmănușare rotund sau fațetă lată și tub de înmănușare de formă ovală. Erau turnate în tipare bivalve. Unicul exemplar de celt de acest tip a fost descoperit în așezarea culturii Sabatinovka de la Pivdenne (Черняков 1966, рис. 5; Дергачев 1986, рис. 51/5,) și izolat la Recea, Iurceni, Suruceni (Дергачев 1982, рис. 2/3, 4, 7), Chișcăreni, Comrat (Ușurelu, Niciu 2003, 166, 168, fig. 1/1, 3). Restul celturilor de acest tip cunoscute în spațiul Prut-Nistru, precum s-a menționat și mai sus provin din depozite de bronzuri (Мелюкова 1958, табл. 29/12; Дергачев 1973, 111-114; Дергачев

¹Sincere mulțumiri domnilor E. Sava, O. Levițki, V. Dergacev, Gh. Postică și I. Niculiță pentru permisiunea de a lucra cu piesele din bronz descoperite în așezările complexului cultural Noua-Sabatinovka, cercetate de către aceștia în spațiul Prut-Nistru.

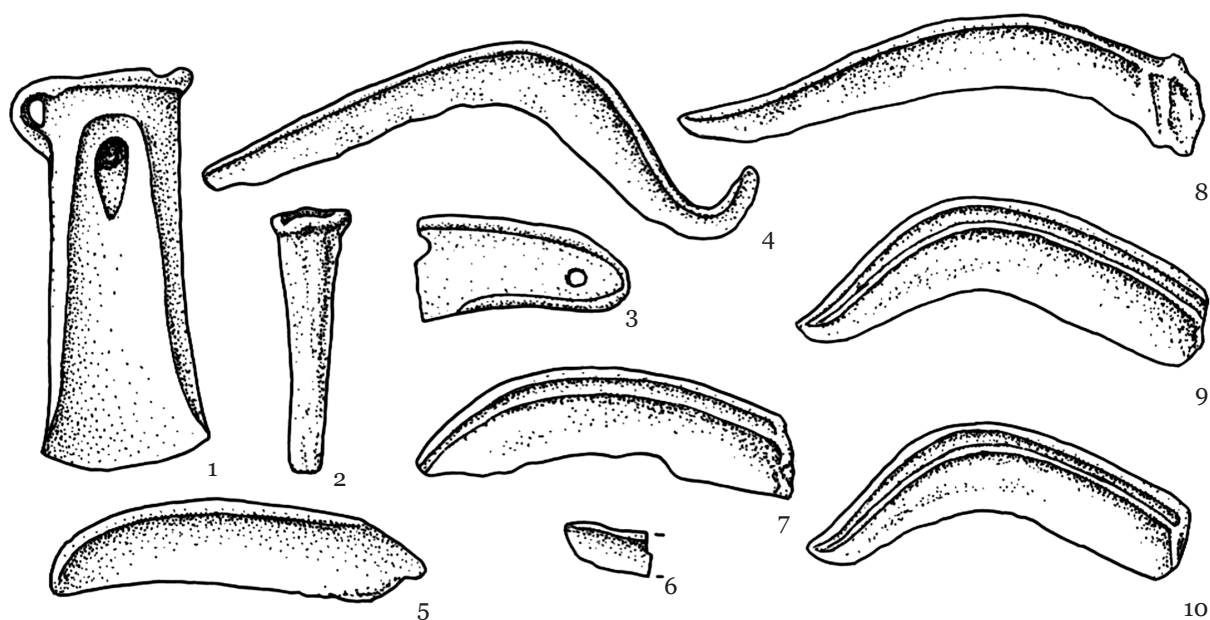

Fig. 2. Unelte. *Celt*: 1 - Pivdenne (după Черняков 1966, рис. 5). *Daltă*: 2 - Mahala (după Балагурі 1971, рис. 111/8). *Seceri*: 3 - Hansca (după Дергачев 1986, рис. 45/15); 4 - Mahala (după Смирнова 1969, 15, рис. 7/1 28); 5 - Roșieticii Vechi (după Мелюкова 1958, табл. XXVIII/1); 6-10 - Stecivka (după Крушельницка 2006, рис. 29/7-11).

2012, илл. III/22-25; Дергачев 2012а, илл. 2/1, 3/5). La est de Nistru sunt cunoscute analogii la Becilova (Дергачев 1986, рис. 52/1), Antonovka (Черняков 1985, рис. 63/11-15) iar la vest de Prut la Poiana Dulcești, Tăvădărești, Tanacu (Florescu 1991, fig. 102-A/6, 105-A/11, 106-A/6). În arealul culturii Coslogeni o astfel de descoperire a fost făcută la Radovanu (Morintz 1978, fig. 86/1).

Dălțile specifice perioadei tardive a epocii bronzului se împart în două tipuri: dălți-tesle și dălți canelate (în unele cazuri prevăzute cu ornament pe fațete) și sunt descoperite de regulă în depozitele de bronzuri. Pentru moment, în urma cercetărilor arheologice efectuate în cadrul așezărilor din spațiul Prut-Nistru, este cunoscut doar un singur exemplar de daltă canelată.

Dălțile canelate (fig. 2/2) au corpul zvelt, alungit, îngustat progresiv spre lamă. Lama este fațetată, muchia de formă arcoidală în partea superioară și marginile laterale curbate. Marginea tocului de înmănușare este prevăzută cu bordură. Erau turnate în tipare bivalve. Unicul exemplar de daltă de acest tip a fost descoperit în așezarea culturii de la Mahala (Балагурі 1971, рис. 111/8; Балагурі 1985, рис. 131/8). Celelalte dălți de acest tip cunoscute în zona pruto-nistreană provin din depo-

zite de bronzuri (Черняков 1985, 127, рис. 66/24; Дергачев 1973, 114; Dergačev 2002, Taf. 47/V4; Дергачев 2012а, илл. 2/2, 3/4; Sîrbu 2013, fig. 3/36, 4/9). Dălți canelate sunt cunoscute la est de Nistru la Dudari, Mały Bukrin, Starosel'e (Дергачев 2011, рис. 136/18, 19, 29), Trehizbennoe (Leskov 1981, Taf. 4/A2; Березанская и др. 1994, 122, рис. 36/26; Ușurelu 2010, 11, fig. 2/20; Дергачев 2011, 217, рис. 136/20), Sado-voe, Sukuluk, Lugovskaja (Ușurelu 2010, 11, fig. 2/10-12,16), Małye Kopani (Шарафутдинова 1982, рис. 59/10), iar la vest de Prut la Râșești (Petrescu-Dîmbovița 1977, 76, pl. 85/5; Morintz 1978, 189, fig. 106/5; Дергачев 2011, 217, рис. 136/12), Ghermănești (Petrescu-Dîmbovița 1977, 75, pl. 81/5; Дергачев 2011, 217, рис. 136/11), Ruginoasa (Petrescu-Dîmbovița 1977, pl. 85/10; Levițki 1994, 227, fig. 50/3; Bălan 2009, 21, pl. V/45), Odăile-Podari (Morintz 1978, fig. 53/2).

Secerile reprezintă cea mai numeroasă categorie de piese din bronz descoperite în arealul complexului cultural Noua-Sabatinovka, marea majoritate a acestora provenind din depozite de bronzuri. La rândul lor, acestea se împart în mai multe tipuri, în funcție de formele și dimensiunile lor. În urma cercetărilor arheologice efectuate

în cadrul așezărilor de tip Noua-Sabatinovka din spațiul Prut-Nistru sunt cunoscute două tipuri de seceri: a) cu două orificii la mâner (de tip Heleşteni); b) cu cârlig la mâner.

Seceri cu două orificii pe mâner (de tip Heleşteni) (fig. 2/3). Acest tip de seceră are coarda ușor arcuită și marginea opusă tăișului reliefată. Au limba mânerului îndoită sub formă de unghi, prevăzută cu unul sau două orificii de formă ovală (pentru fixarea mânerului din os sau lemn). Erau turnate în tipare monovalve închise. Secerile cu două orificii pe mâner sunt caracteristice culturii Noua (Дергачев, Бочкарев 2002, 237; Дергачев 2012, 157) și reprezintă unul din cele mai răspândite tipuri de seceri descoperite în spațiul în spațiul carpato-nistrean. După părerea lui V. Dergacev, formele de turnat cu negativul acestui tip de seceră descoperite în depozitul de la Dneprovo-Kamenka (Гершкович 2009, 581, рис. 3/1, 2) permit presupunerea că acest tip de seceri erau turnate în atelierele culturii Sabatinovka din zona Niprului Inferior, fiind însă de cele mai dese ori realizate în arealul culturii Noua (Дергачев 2012, 157). În spațiul dintre Prut și Nistru singurul exemplar descoperit din așezare a fost descoperit la Hansca (Дергачев 1986, рис. 45/15). Restul secerilor de tip Heleşteni provin din depozitele de bronzuri (Дергачев 1972, 67, рис. 2/1-4; Дергачев 1975, 32, рис. 2/4, 5, 9/7; Дергачев 1986, рис. 48/15, 16, 18, 52/5, 6; Дергачев 1997, рис. 61/1; Dergachev 2002, Taf. 21/B1-2,4, 22/A3, 31/B6,7, 39/3-6, 41/B, 45/J; Дергачев 2012, 162, илл. III/9, 10; Дергачев 2012a, илл. 2/3; 3/3; Sîrbu 2013, fig. 3/24-30, 4/1-7). În arealul culturii Noua de la vest de Prut sunt cunoscute analogii la Cioreni, Râșești (Грекул, Дергачев 1969, 126; Березанская и др. 1985, рис. 131/19; Petrescu-Dâmbovița 1953, fig. 10/6), Dodești (Florescu 1991, 278, fig. 106/9), Bălțați (Dascălu 2007, 394, pl. 60/25), Tomești (Petrescu-Dâmbovița 1977, 77, pl. 86/7; Morintz 1978, 182, fig. 104/10), Cioreni, Ghermănești, Heleşteni, Râșești, Ruginoasa (Петреску-Дымбовица 1960, 158, рис. 6/7; Petrescu-Dâmbovița 1964, fig. 3/8; Petrescu-Dâmbovița 1977, 74-77, pl. 78/18, 81/6-8, 82/5, 6, 10, 11, 85/6, 85/14; Дергачев 1997, рис. 61/1,3). La est de Nistru seceri de tip Heleşteni au fost descoperite la Ingul (Шарафутдинова 1971, 32, рис. 4/9-11; Morintz 1978, 185, fig. 109/11,12; Черных 1976, табл. XII/1-7, 12, 13, XIV/2, 4, 6-10, 13-16, XV/1-6, 8-14; Черняков 1985, 121,

рис. 63/17, Березанская и др. 1994, 120, рис. 35/27), Вецілово, Novotrajany (Черных 1976, 216, табл. XII/11; Суботін, Черняков 1982, 16, рис. 2/7, 15; Черняков 1985, рис. 60/7, 61/20, 32-25; Дергачев 1986, 181, рис. 52/5, 6), Пу-жайково (Черняков 1964, 131, рис. 3), Аугаатовка (Шарафутдинова 1982, рис. 43/6; Дергачев 1997, рис. 6/15)

Seceri cu cârlig la mâner (fig. 2/4). Acestea au lama lată, arcuită, cu muchia îngroșată, vârful lat și bont sau ascuțit. Mânerul este lung, subțiat și arcuit semicircular sau în unghi. Erau turnate în tipare monovalve închise. Singurul exemplar de seceră cu cârlig la mâner descoperit în așezare este cel de la Mahala (Смирнова 1969, 15, рис. 7/1, 28). Izolat seceri de acest tip au fost descoperite la Cojușna și Grozești (Дергачев 1982, рис. 2/8, 11). Restul pieselor de acest tip cunoscute la momentul actual în zona Prut-Nistru provin din depozite de bronzuri (Дергачев 1973, 113; Дергачев 1986, рис. 48/21; Dergachev 1991, fig. 1/9, 3/17-19, 4/1, 2; Дергачев 2012, илл. III/11, 12; Черняков 1985, рис. 62/21-24; Sîrbu 2013, fig. 3/31, 4/8). Seceri cu cârlig la mâner sunt cunoscute și în arealul culturii Noua de pe teritoriul Ucrainei de la est de Nistru la Oleșeva (Балагури 1990, рис. 31/A) și Antonovka (Сымонович 1966, рис. 3/5, 12, 14, 15). În arealul culturii Noua de la vest de Prut găsim analogii la Căndești (Florescu, Florescu 1990, fig. 16/4, 5), Dersca, Moșna, Șerbești, Tansa (Petrescu-Dâmbovița 1953, 461, fig. 8, 11), Broscăuți, Plișeni (Dascălu 2007, pl. 63/49; 65/4, 5, 10, 13, 16, 21, 25, 27, 30, 31). Acest tip de seceră își găsește analogii și în cadrul culturii Srubnaja (Кривцова-Гракова 1955, рис. 14/10-12, 32/18).

În urma cercetărilor arheologice efectuate în așezările de tip Noua-Sabatinovka din spațiul pruto-nistrean sunt cunoscute și câteva fragmente de seceri neatribuite tipologic din cauza lipsei mânerului. Acestea provin din așezările culturii Noua de la Roșieticii Vechi (fig. 2/5), Grigoreuca (Мелюкова 1958, 31, табл. XXVIII/1; Мелюкова 1961, рис. 13/1, 2; Грекул, Дергачев 1969, 126) și Stecivka (fig. 2/6-10) (Крушельницка 2006, 58, рис. 29/7-11).

Acele reprezintă categoria de piese din bronz cel mai frecvent descoperită în cadrul așezărilor de tip Noua-Sabatinovka și include ace simple, ace cu cap inelat și ace cu cap rulat (de tip Rol-lenkopf).

Acele simple (fig. 3/1-13) au un picior drept sau curbat, prelucrat din sârmă subțire, rotundă în secțiune, un capăt ascuțit și celălalt prevăzut cu orificiu. Acest tip de ac a fost descoperit în cadrul mai multor așezări de tip Noua-Sabatinovka din zona Prut-Nistru, printre care pot fi menționate cele din cadrul așezărilor culturii Noua de la Ghindești (Мелюкова 1958, таб. 24/6-8; Мелюкова 1961, рис. 12/9-11), Odaia-Miciurin (Sava, Kaiser 2004, fig. 15/4, 29/10; Sava, Kaiser 2006, fig. 34/3, 4; Сава, Кайзер 2011, рис. 72/5, 7, 8), Ostrivec (Балагурі 1968, рис. 3/3-4), Petrușeni (Левицкий 1985, рис. 24/2; Sava 1994, fig. 5/30), Mahala (Смирнова 1957, рис. 38/10, 13; Смирнова 1969, рис. 7/1, 26) și a așezării culturii Sabatinovka de la Cosoara (Бейлекчи 1974, рис. 4/2; Дергачев 1986, рис. 51/1; Sava 1994, fig. 6/28, 33). În arealul culturii Noua de pe teritoriul României ace simple sunt cunoscute la Zoltan (Cavruc 2003, 107, foto 233-237; 107, foto 242), Piatra-Neamț, Dodești, Gârbovăț, Cavadinești, Zapodeni (Florescu 1991, fig. 103-A/11, 106-A/3, 4; 107-A/7, 108-A/17-19; 111-A/8-10), Râșești (Petrescu-Dâmbovița 1958, 462, fig. 10/7; Березанская 1985, рис. 131/18), Crasna-leuca (Dascălu 2007, 126, pl. 61/94.1). Analogii sunt cunoscute și în alte culturi parțial sincrone complexului cultural Noua-Sabatinovka ca, de exemplu, Belogradovka (Березанская 1982, рис. 22/11; Березанская и др. 1994, рис. 38/37), Srubnaja (Лесков 1971, рис. 115/12; 117/22, 43).

Acele cu cap rulat (de tip Rollenkopf) (fig. 4/1-9) au piciorul înalt, lucrat din sârmă circulară în secțiune, vârful ascuțit, capul aplatizat și răsucit lateral sub formă de spirală. Erau turnate în tipare bivalve, ulterior unul din capete se aplatiza cu ajutorul unei unelte brute, după care se rula. În arealul Prut-Nistru, ace de acest tip au fost descoperite în așezările culturii Noua de la Ghindești (Мелюкова 1958, таб. 24/3, 5; Мелюкова 1960, 136, рис. 4/1-2, Мелюкова 1961, рис. 12/5, 7; Дергачев 1975, рис. 10/20,22; Дергачев 1986, 163, рис. 45/7, 8), Odaia-Miciurin (Sava, Kaiser 2006, fig. 34/1; Сава, Кайзер 2011, рис. 72/3, 4), Mahala (Смирнова 1969, рис. 7/130; Смирнова 1976, рис. 2/5; Балагурі 1971, рис. 111/16; Березанская и др. 1985, 487, рис. 131/16), Ostrivec (Балагурі 1968, 145, рис. 3/9-12) și în așezarea culturii Sabatinovka de la Gura Galbenei (Дергачев 1975, рис. 10/4; Дергачев 1986, 17, рис. 51/3). Alt exemplar de ac de tip Rollenkopf

provine din depozitul de bronzuri de la Antonești (Sîrbu 2013, fig. 3/10, 6/2). Pe teritoriul României piese analogice sunt cunoscute la Căndești (Florescu, Florescu 1990, 13, fig. 32/9), Zoltan (Cavruc 2003, 107, foto 232; 108, foto 239), Hărman, Corlăteni, Valea Lupului, Trușești, Poiana-Dulcești, Târpești (Florescu 1991, fig. 98-A/8; 99-A/1, 7; 100-A/7, 8; 102-A/3; 103-A/1, Dascălu 2007, 65). În arealul culturii Noua de la est de Nistru piese analogice au fost descoperite la Berislav (Gerškovič 1999, Taf. 7/15, 16), Širokoe (Levički 2003, 383, fig. 47/31). Acest tip de ac este cunoscut și în așezările culturilor perioadei mijlocii a epocii bronzului din zona Carpați-Nipru (Кривцова-Гракова 1955, 55, рис. 12/28; Березанская и др. 1971, 103/2; Găvan 2013, pl. IX/6, XIII/2, 7, 9). Acele cu cap rulat sunt răspândite pe întreg continentul european, fiind cunoscute încă din eneoliticul timpuriu și s-au păstrat în uz o perioadă îndelungată de timp (Găvan 2013, 154).

Acele cu cap inelat (fig. 4/14-16) au piciorul înalt lucrat din sârmă de bronz circulară în secțiune vârful ascuțit și capătul opus în formă de inel. Erau turnate în tipare bivalve, fapt atestat de resturile vizibile de metal pe părțile laterale². În spațiul pruto-nistrian acest tip de ac a fost descoperit în așezările culturii Noua de la Ghindești (Мелюкова 1958, таб. 24/2; Мелюкова 1961, рис. 12/2; Дергачев 1986, рис. 45/4), Slobozia-Șireuți (Дергачев 1969, 116, таб. 3/17, Дергачев 1986, рис. 45/3), Odaia-Miciurin (Kaiser, Sava 2006, 152, Abb. 17/23, 162, Abb. 29/1; Сава, Кайзер 2011, 243, рис. 72/2), Mahala (Смирнова 1957, рис. 39/8; Смирнова 1969, рис. 7/1, 27). Alte ace de acest tip cunoscute la momentul de față în spațiul vizat provin din depozite de bronzuri (Dergacev 1991, fig. 3/1-3; Бочкарев 2010, 172, рис. 1/7-9; Sîrbu 2013, fig. 3/11, 6/1). În arealul culturii Noua de la est de Nistru piese analogice sunt cunoscute la Novokievka (Gerskovič 1999, Taf. 44/3), Žabokruki (Балагурі 1971, рис. 111/14; Березанская и др. 1985, рис. 131/14), iar la vest de Prut, la Căndești (Florescu, Florescu 1990, fig. 32/18), Trușești, Gârbovăț (Florescu 1991, fig. 100-A/1, 108-A/14). Acest tip de ac a fost descoperit și în cadrul culturilor Lebedovska-ja (Березанская 1982, рис. 20/1, 2), Belogrudo-

² Aceasta se observă mai bine în cazul acelor fără urme de uz, descoperite în cadrul depozitelor de bronzuri ca, spre exemplu, cel de la Dancu (Dergacev 1991, fig. 3/1-3).

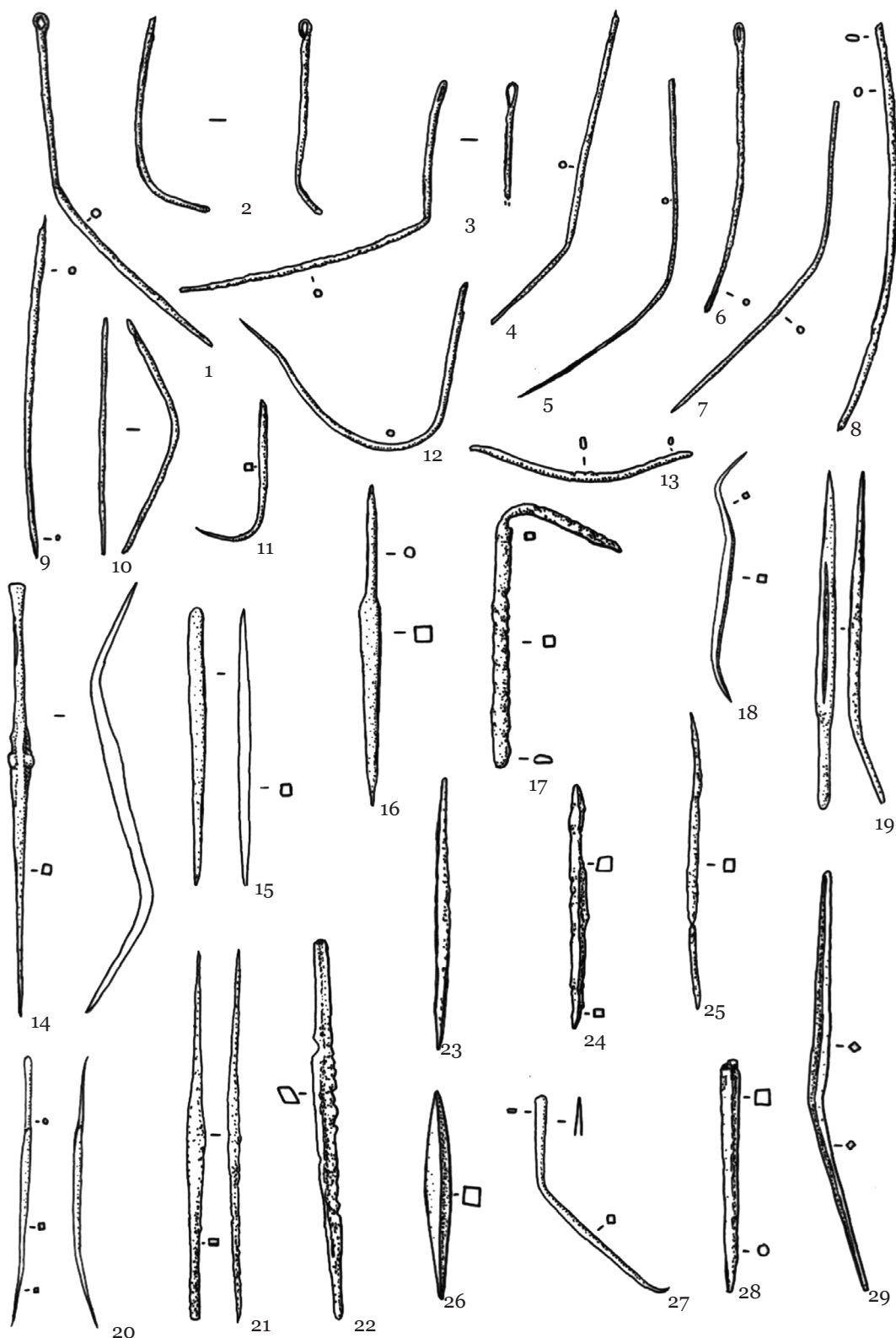

Fig. 3. Ustensile. *Ace simple*: 1, 4, 12 - Ghindești (după Мелюкова 1961, рис. 12/ 9, 10, 11.); 2, 3, 6, 7, 9 - Odaia-Miciurin (după Сава, Кайзер 2011, рис. 72/5, 7, 8, 15, 16); 5, 11 - Ostrivec (după Балагурі 1968, рис. 3/3, 4); 8 - Petrușeni (după Sava 1994, fig. 5/28); 10, 13 - Cosoara (Sava 1994, fig. 6/28, 33). *Sule/dălțiță*: 14, 15, 17, 20, 27 - Odaia-Miciurin (după Сава, Кайзер 2011, рис. 72/1, 6, 9, 17, 18); 19 - Cosoara (după Бейлекчи 1974, рис. 4/4). *Sule*: 16 - Bălăbănești (după Никулица 1983, рис. 5/20); 18 - Odaia-Miciurin (după Сава, Кайзер 2011, рис. 72/20); 21 - Cobâlnea (după Демченко, Левицкий 1992, рис. 3/5); 22 - Ghindești (după Мелюкова 1961, рис. 12/1); 23, 24, 28 - Ostrivec (după Балагурі 1968, рис. 3/6, 14, 20); 25 - Stecivka (după Крушельницка 2006, рис. 21/12); 26 - Gura Galbenei (după Дергачев 1986, рис. 51/4), 29 - Petrușeni (după Sava 1994, fig. 5/30).

vka (Березанская 1971, рис. 114/9; Березанская 1982, рис. 22/25), Gava-Holigrady (Березанская и др. 1994, рис. 37/12).

Acele cu cap inelat și de tip Rollenkopf erau probabil multifuncționale, acestea fiind folosite și pentru fixarea podoabei capilare în calitate de ace de păr.

Alt tip de ac, fără analogii până la momentul de față, este reprezentat de *acul cu urechiușă laterală*, turnat în tipar bivalv, descoperit în așezarea culturii Noua de la Ostrivec (fig. 4/21) (Балагурі 1968, 145, рис. 3/13; Балагурі 1971, рис. 111/7; Балагурі 1990, 102, рис. 31/6; Березанская и др. 1985, рис. 131/17). La fel ca și acele descrise mai sus, acesta are piciorul lucrat din bară circulară în secțiune și vârful conic, ascuțit. Capătul opus este îndoit și unit cu piciorul, astfel formând o urechiușă semiovală în plan. Luând în considerație faptul că acul are capătul lipit de picior prin turnare, putem presupune că acesta ar putea reprezenta un exemplar de ac cu cap inelat care a suferit o deformare în urma unei turnări defectuoase. De aici, ar rezulta și lipsa analogiilor acestuia pe întreg arealul complexului cultural Noua-Sabatinovka. Un ac asemănător, cu urechiușă laterală de dimensiune mai mică, a fost descoperit la Odaia-Miciurin (fig. 4/ 22) (Сава, Кайзер 2011, рис. 72/4).

În așezările culturii Noua de la Ghindești (fig. 4/25) (Мелюкова 1958, таб. 24/4), Ostrivec (fig. 4/23, 24) (Балагурі 1968, 145, рис. 3/5, 21) și Țertivec (fig. 4/26) (Крушельницка 2006, рис. 17/10) au fost descoperite fragmente de ace cu picior lung, lucrat din bară de bronz circulară în secțiune care, din cauza lipsei capătului, nu pot fi atribuite tipologic.

Sule (fig. 3/16, 18, 21-26, 28, 29). Sunt prelucrate din tija de bronz de formă pătrată, trapezoidală sau rotundă în secțiune, cu unul sau ambele capete ascuțite. În spațiul dintre Prut și Nistru astfel de piese au fost descoperite în așezările culturii Noua de la Ghindești (Мелюкова 1958, таб. XXIV/1; Мелюкова 1961, рис. 12/1), Petrușeni (Левицкий 1985, рис. 17/1, 5; Sava 1994, fig. 5/28), Odaia-Miciurin (Sava, Kaiser 2007, fig. 9/5, 7; Сава, Кайзер 2011, 243, рис. 72/6, 9), Sobîlnea (Демченко, Левицкий 1992, рис. 3/5), Ostrivec (Балагурі 1968, 145, рис. 3/6, 14, 20), Mahala (Смирнова 1969, рис. 7/1 22), Stecivka (Крушельницка 2006, рис. 21/12) și în

așezările culturii Sabatinovka de la Bălăbănești (Никулица 1983, 11, рис. 5/20) și Gura Galbenei (Дергачев 1986, рис. 51/4). Piese analogice sunt cunoscute pe întreg arealul complexului cultural Noua-Sabatinovka. La est de Nistru acest tip de piesă a fost descoperit la Stepovoe (Березанская и др. 1986, 102), iar în arealul culturii Noua de la vest de Prut, la Trușești, Bărboasa, Tăvădărești, Gârbovăț (Florescu 1991, fig. 100-A/2, 104-A/7, 105-A/8, 109-A/24-30), Zoltan (Cavruc 2003, 108, foto 240 și urm.), Vlădeni (Dascălu 2007, 125). Analogii sunt cunoscute și în cadrul culturii Srubnaja (Лесков 1971, рис. 117/16, 36).

Sulele/dălțițe (fig. 3/ 14, 15, 17, 19, 20, 27) au un capăt ascuțit și altul applatizat, amintind tăișul unei dălțițe. Sunt de dimensiuni diferite, deseori prevăzute cu proeminență pe mijloc și unul sau ambele capete îndoite. În spațiul pruto-nistrean piese de acest tip au fost descoperite în așezarea culturii Noua de la Odaia-Miciurin (Sava, Kaiser 2007, fig. 9/5, 7, 8; Сава, Кайзер 2011, рис. 72/1, 6, 9, 18) și în cea a culturii Sabatinovka de la Cocoara (Бейлекчи 1972, рис. 4/4). În arealul culturii Noua de pe teritoriul României descoperiri de acest tip au fost făcute la Dodești, Poiana-Dulcești, Văleni (Florescu 1991, fig. 102/7, 8, 106/2, 4), iar la est de Nistru, la Berislav (Gerskovič 1999, Taf. 7/14). Piese asemănătoare sunt cunoscute și în cadrul culturilor Tășineck, Jamnaja (Березанская и др. 1971, рис. 77/4, 9, 10, 100/9, 10), Srubnaja (Кривцова-Гракова 1955, рис. 12/21; Березанская и др. 1985, рис. 127/14-16), Belogradovka (Березанська 1971, рис. 114/13), Komarow (Ильинская 1960, рис. 5/4, 5).

Acele de păr se împart în mai multe tipuri:

Ace cu cap sferic și patru protuberanțe în partea superioară a piciorului (fig. 4/10). Acest tip de ac are piciorul drept, lucrat din tija circulară în secțiune, vârful este ascuțit, de formă conică. Capătul opus are formă sferică în plan, fiind perforat orizontal sau oblic, prevăzut cu un orificiu continuu care se finisează la nivelul sau puțin mai jos de cele patru protuberanțe plasate pe partea superioară a piciorului. Erau turnate în tipare bivalve. În zona dintre Prut și Nistru ace de acest tip au fost descoperite în așezările culturii Noua de la Ostrivec (Балагурі 1968, 144, рис. 3/1; Балагурі 1971, 391, рис. 111/22; Балагурі 1990, 102, рис. 31/4; Березанская и др. 1985, 487, рис. 131/22) și Mahala (Смирнова 1969, 15, рис.

7/I 25). Exemplarul de la Ostrivec are capul și porțiunea până la protuberanțe ornamentată cu motive geometrice incizate (Балагурі 1971, рис. 111/22). Acest tip de ac este specific culturii Noua, fără analogii în cadrul altor culturi din perioada respectivă. În arealul culturii Noua de pe teritoriul României ace de acest tip au fost descoperite la Tăvădărești (Florescu, Căpitanu 1968, fig. 6/1; Florescu 1991, fig. 105-A/3; Dascălu 2007, 127), Corlăteni, Văleni, Piatra-Neamț, Bărboasa (Florescu 1991, fig. 99-A/2; 102-A/10; 103-A/5; 104-A/10), Râșești (Балагурі 1971, рис. 111/18; Dascălu 2007, 127), Zoltan (Cavruc 2003, 107, foto 231). Analogii prelucrate din os sunt cunoscute la Ghindești (Мелюкова 1957, таб. 18/10; Мелюкова 1961, рис. 9/1; Дергачев 1986, рис. 45/11), Ostrivec (Балагурі 1968, 144, рис. 2/8) și Mahala (Смирнова 1972, рис. 8/4), iar la vest de Prut la Gârbovăț (Florescu 1991, fig. 139-A/6). La Baisa (România) a fost descoperit un ac de acest tip cu trei protuberanțe (Dascălu 2007, 127).

Acele cu capul rulat în bucle multiple (de tip cipriot) (fig. 4/20) au piciorul drept, lucrat din tijă circulară în secțiune și vârful ascuțit, de formă conică. Partea superioară este înfășurată spiralic cu sârmă subțire de bronz. Erau turnate în tipare bivalve. În zona Prut-Nistru sunt cunoscute două exemplare de acest tip, descoperite în așezările culturii Noua de la Ostrivec (Балагурі 1968, 145, рис. 3/7; Балагурі 1971, рис. 111/15; Березанская и др. 1985, рис. 33/21; Березанская и др. 1986, рис. 131/15) și Mahala (Балагурі 1971, 390). La est de Nistru este cunoscută piesa analogică descoperită la Sabatinovka (Березанская и др. 1994, рис. 35/18). În arealul culturii Noua de la vest de Prut analogii găsim la Văleni, Târpești, Piatra-Neamț, Gârbovăț (Florescu 1991, fig. 102-A/4; 103-A/3, 10, 11; 107-A/1-4, 8), Valea Lupului (Dascălu 2007, 65). Acele de tip cipriot sunt considerate podoabe specifice perioadei timpurii și mijlocii a epocii bronzului din Europa Centrală, care în spațiul carpato-nistrean sunt întâlnite și în perioada tardivă a epocii bronzului (Găvan 2013, 154). Acest tip de ac este cunoscut și în cadrul culturilor Otomani și Komarow (Березанская и др. 1986, 108; Березанская и др. 1994, рис. 32/1, 33/8; Găvan 2013, pl. III/3, 4).

Acele cu cap sferic (fig. 4/11-13) au piciorul drept, lucrat din tijă circulară în secțiune și vârful ascuțit, de formă conică. Capătul opus are formă sferică prevăzută de regulă cu un orificiu trasat oblic

sau orizontal. Erau turnate în tipare bivalve. În zona Prut-Nistru, ace de acest tip au fost descoperite în așezarea culturii Noua de la Petrușeni (Левицкий 1985, рис. 17/4; Sava 1994, fig. 5/29; Sava 1998, Abb. 24/6) și în așezările culturii Sabatinovka de la Hansca (Дергачев 1986, рис. 45/10; Каврук 1985, 83, рис. 3/1) și Bălăbănești (Никулица 1983, 11, рис. 5/21). Analogii ale acestui tip de ac sunt cunoscute și în arealul vestic a culturii Noua, în România, la Davideni și Chircești (Florescu 1991, fig. 102-A/1, 111-A/6). Piese asemănătoare au fost descoperite și în cadrul culturilor Многовалковая (Березанская 1982, рис. 4/7) și Srubnaja (Лесков 1971, рис. 117/17).

Acele cu cap sferic ușor aplatizat și proeminență în partea superioară (fig. 4/19) au piciorul lucrat din tijă circulară în secțiune și vârful ascuțit, de formă conică. Capătul opus este sferic, ușor aplatizat. Pe partea superioară a piciorului este prevăzută cu o proeminență de formă bitronconică în plan. Erau turnate în tipare bivalve. În spațiul Prut-Nistru sunt cunoscute două exemplare ale acestui tip de ac, descoperite în așezările culturii Noua de la Mahala (Смирнова 1957, рис. 38/12; Смирнова 1960, рис. 7/1, 23) și Ostrivec (Балагурі 1968, рис. 3/2).

Un fragment de ac de bronz turnat în tipar bivalv, a fost descoperit în așezarea culturii Noua de la Roșieticii Vechi (fig. 4/18) (Мелюкова 1958, табл. XXVIII/3; Мелюкова 1961, рис. 12/3). Acesta reprezintă capătul superior al acului, lucrat în formă de romb din bară romboidală în secțiune. Rombul este prevăzută pe colțurile laterale cu două ineluse păstrate fragmentar, lucrate din bară ovală în secțiune, cu diametrul de circa 1,0 cm. Colțul de sus al rombului continuă cu două bare ovale în secțiunea și au forma literei „U” în plan, care, probabil, inițial erau unite și formau un al treilea inel de dimensiune mai mare decât cele laterale. Fragmentul de picior păstrat este lucrat din bară circulară în secțiune. Până nu demult, lipsa pieselor analogice și asemănarea cu pandantivele cruciform-antropomorfe, au permis presupunerea că ar reprezenta un pandantiv (Diaconu 2012, fig. 2/8). În anul 2013, un ac de acest tip, păstrat integral (cu excepția inelului de sus, care este rupt) a fost descoperit în nordul Republicii Moldova³. Aceasta ne permite cu certitudine determinarea exactă a funcționalității acestuia și

³ Material inedit.

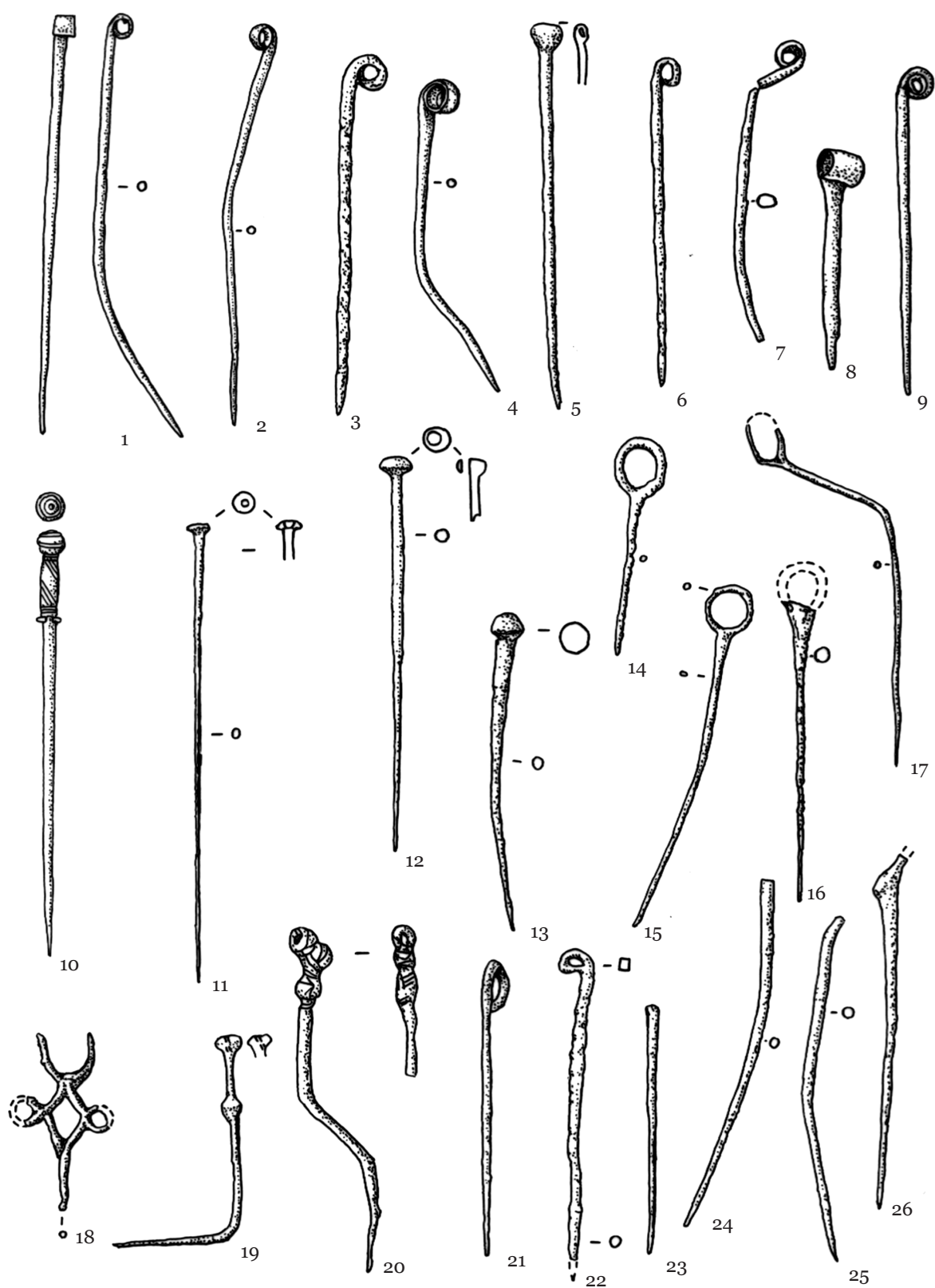

Fig. 4. Podoabe. *Ace de păr*: 1, 15, 22 - Odaia-Miciurin (după Сава, Кайзер 2011, рис. 72/2, 3); 2, 4, 17, 25 - Ghindești (după Мелюкова 1961, рис. 12/2, 3, 5-7); 3, 16 - Mahala (Смирнова 1957, рис. 39/8, Смирнова 1976, рис. 2/5); 5, 6 8-10, 19, 23, 24 - Ostrivec (după Балагурі 1968, рис. 3/1, 2, 7-13); 7 - Gura Galbenă (după Дергачев 1986, рис. 51/3); 11 - Hansca (după Каврук 1985, рис. 3/1); 12 - Bălăbănești (după Никулица 1983, рис. 5/21); 13 - Petrușeni (după Sava 1994, fig. 5/29); 14 - Slobozia-Șireuți (după Дергачев 1969, таб. 3/17); 18 - Roșieticii Vechi (după Мелюкова 1961, рис. 12/3); 26 - Țertivec (Крушельница 2006, рис. 17/10).

anume ca ac de păr. Acest tip de ac nu are analogii la momentul de față în arealul complexului cultural Noua-Sabatinovka din afara zonei Prut-Nistru.

Podoabele sunt reprezentate de aplice, pandantive și brățări.

Aplicele (fig. 5/1-4) au, de regulă, formă semi-sferică în plan (așa-numitul tip calotiform), lucrate din placă subțire de bronz curbată în formă de calotă și prevăzute pe partea interioară cu un cârlig lucrat din tijă subțire de bronz, dreptunghiulară în secțiune. Erau turnate în tipare bivalve. În spațiul dintre Prut și Nistru aplici de acest tip au fost descoperite în așezările culturii Noua de la Ghindești (Мелюкова 1958a, табл. XXVIII/4; Мелюкова 1961, рис. 12/4), Cobîlnea (Левицкий 1985, рис. 24/9; Демченко, Левицкий 1992, рис. 2/12), Odaia-Miciurin (Сава, Кайзер 2011, 243, рис. 72/25), Ostrivec (Балагурі 1968, рис. 3/19, 23; Березанская и др. 1985, рис. 131/25). Alte exemplare cunoscute la momentul de față în spațiul vizat provin din depozite de bronzuri (Дергачев 2012, илл. II/1, IV/1; Sîrbu 2013, fig. 3/1-3, 6/6-8). În arealul complexului cultural Noua-Sabatinovka de la est de Nistru sunt cunoscute analogii la Vyšetarasovka (Березанская и др. 1986, рис. 30/35) și Solonec (Березанская и др. 1986, рис. 30/20), iar la vest de Prut, la Zoltan (Саврус 2003, 109, foto 247) și Ulmi-Liteni (Dascălu 2007, 129).

Pandantive (fig. 5/5-9). Prelucrate din plăcuțe de bronz, acestea au de cele mai dese ori formă cruciformă-antrapomorfă, trapezoidală cu inel sau de rozetă cu patru laturi înguste și orificiu pe centru. Erau turnate în tipare monovalve închise. În așezările de tip Noua-Sabatinovka din spațiul Prut-Nistru sunt cunoscute cinci pandantive, dintre care două exemplare aparțin cu certitudine tipului de pandantiv cruciform-antrapomorf cu placă triunghiulară și brațe circulare provin din așezările culturii Noua de la Mahala (Смирнова 1969, 15, рис. 7/I, 21; Березанская и др. 1986, рис. 33/17; Diaconu 2012, fig. 2/6) și Ostrivec (Балагурі 1968, рис. 3/8; Балагурі 1990, 102, рис. 31/3; Березанская и др. 1986, рис. 33/11, Diaconu 2012, fig. 2/7). Celelalte trei exemplare s-au păstrat fragmentar, doar partea inferioară și au fost descoperite în așezările culturii Noua de la Ghindești (Мелюкова 1958, таб. 28/2; Мелюкова 1961, рис. 13/3-4, Дергачев 1986,

рис.45/14; Дергачев 2012, 167, илл.8/23,24) și Odaia-Miciurin (Сава, Кайзер 2011, 243, рис. 72/26, Дергачев 2012, 167, илл. 8/25). Păstrarea lor fragmentară a permis interpretări diferite ale semnificației acestora. A. Meljukova compară exemplarele descoperite la Ghindești cu „kobanske sečki” și le prezintă ca cuțite folosite la tăierea pielii (Мелюкова 1961, 32). V. Dergacev este de părerea că sunt fragmente de pandantiv cruciform-antrapomorf cu placă triunghiulară și brațe circulare (Дергачев 2012, илл. 8/23, 24, 25), pe când exemplarul de la Miciurin-Odaia este prezentat de E. Sava ca piesă cu utilitate incertă (Сава, Кайзер 2011, 241, рис. 72/26). Mai mult ca atât, piesa analogică din perioada mijlocie a epocii bronzului descoperită la Derșida (România) este considerată a fi dăltiță (Găvan 2013, 161, pl. I/5). Având în vedere că exemplarele descoperite la Ghindești și Odaia-Miciurin au urme de prelucrare pe lamă, putem presupune că acestea ar putea reprezenta fragmente de pandantive reutilizate în calitate de unelte. Alte exemplare cunoscute provin din depozite de bronzuri de (Дергачев 1986, рис. 48/23; Дергачев 2012, 167, илл. 6/5). Analogii ale acestui tip de pandantiv sunt cunoscute și în arealul culturilor Noua-Sabatinovka de la est de Nistru, la Tašlyk, Deržev, Antonovka, Sterovoe, Solonec (Сымонович 1966, рис. 2/1, 2; Балагурі 1971, рис. 111/10; Лесков 1971, рис. 117/44; Березанская и др. 1986, рис. 33/5, 9, 12, 14, Дергачев 2012, илл. 8/16,19,20, Diaconu 2012, fig. 2/1, 2, 5, 12). Pe teritoriul României analogii au fost descoperite la Banca-Tăvădărești (Florescu, Căpitanu 1968, fig. 6/5, Florescu 1991, fig. 105-A/6, 7), Ulmi-Liteni (Florescu 1991, fig. 101-A/4, 7, Diaconu 2012, fig. 1/10-11), Băleni, Suceava (Дергачев 2012, илл. 8/2-8, 12,14, Diaconu 2012, fig. 1/1-6, 7-9, 2/11), Rigmani (Diaconu 2012, fig. 1/13). Analogii ale acestui tip de pandantiv sunt cunoscute și în cadrul culturii Coslogeni (Diaconu 2012, fig. 1/14).

Brățările au formă ovală în plan cu capetele îngustate, mai mult sau mai puțin apropiate și sunt lucrate din bare de bronz ovale, circulare sau trapezoidale în secțiune. Acestea erau turnate în tipare bivalve. Pentru complexul cultural Noua-Sabatinovka sunt cunoscute brățări simple (fără decor) și brățări cu decor. Până la momentul de față în așezările din spațiul pruto-nistrean au fost descoperite doar brățări simple, fără decor. De regulă, brățările cu decor din benzi unghiulare,

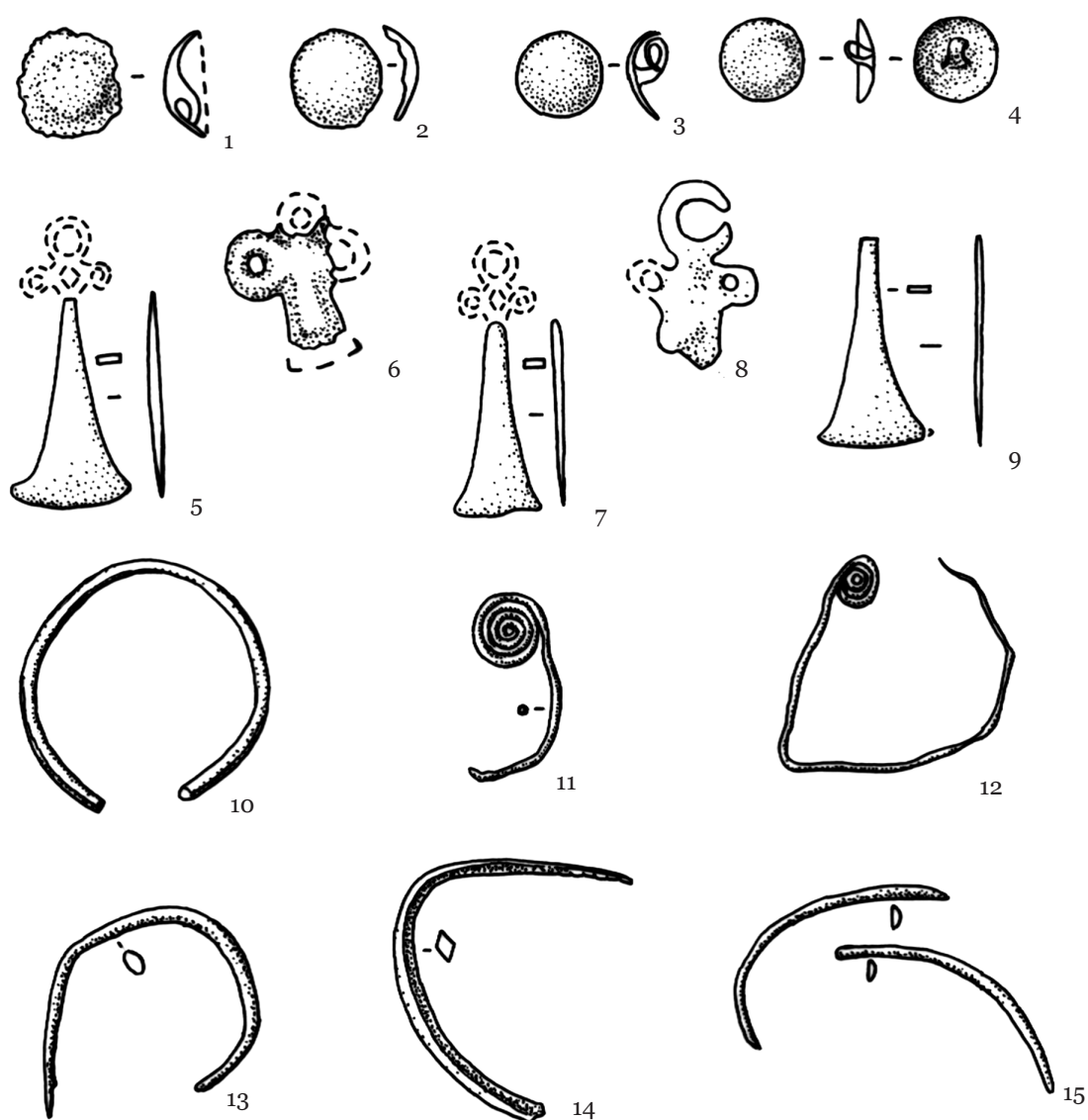

Fig. 5. Podoabe. *Aplici*: 1 - Ghindești (după Мелюкова 1961, рис. 12/4); 2 - Ostrivec (după Балагурі 1968, рис. 3/19); 3 - Cobâlnea (după Демченко, Левицкий 1992, рис. 2/12) 4 - Odaia-Miciurin (după Сава, Кайзер 2011, рис. 72/25). *Pandantive*: 5, 7 - Ghindești (după Дергачев 2012b, илл. 8/23, 24); 6 - Ostrivec (după Балагурі 1968, рис. 3/8); 8 - Mahala (după Смирнова 1969, 15, рис. 7/І 21); 9 - Odaia-Miciurin (după Сава, Кайзер 2011, рис. 72/26). *Brățări*: 10, 13 - Ostrivec (după Балагурі 1968, рис. 3/15, 16); 14 - Ghindești (după Мелюкова 1961, рис. 12/12); 15 - Roșieticii Vechi (după Мелюкова 1961, рис. 12/8). *Piesă de podoabă*: 11 - Odaia-Miciurin (după Сава, Кайзер 2011, рис. 72/27); 12 - Ostivec (după Балагурі 1968, рис. 3/22).

dungi gravate sau punctate provin din depozite de bronzuri (Dergacev 1991, fig. 3/4-6; Дергачев 2012, илл. II/2, 3, IV/2, 3; Sîrbu 2013, fig. 3/14, 6/16).

Brățările simple (fig. 5/10, 13-15) au forma ovală în plan, lucrate din bare de bronz ovale, circulare sau trapezoidale în secțiune, cu capetele mai mult sau mai puțin apropiate. În arealul Prut-Nistru acest tip de brățară a fost descoperit în așezările culturii Noua de la Ghindești (Мелюкова

1958, табл. XVIII/5; Мелюкова 1961, рис. 12/8), Roșieticii-Vechi (Мелюкова 1958, табл. XVI-II/6; Мелюкова 1961, рис. 12/12) și Ostrivec (Балагурі 1968, 145, рис. 3/15, 16, Балагурі 1971, рис. 111/23). Alte brățări de acest tip au fost descoperite în depozite de bronzuri (Dergacev 1991, fig. 3/7-11; Sîrbu 2013, fig. 3/15, 16, 6/14, 15). La vest de Prut analogii ale acestora sunt cunoscute la Bărboasa, Tăvădărești, Gârbovăț (Florescu 1991, fig. 104-A/1, 104-A/2, 105-A/10, 108-A/10,

13), Zoltan (Cavruc 2003, 109, foto 244 și urm.), Valea Lupului, Mihălășeni (Dascălu 2007, 128). În arealul culturii Noua de la est de Nistru piese de acest tip au fost descoperite la Potočesko, Gruška (Березанская и др. 1985, рис. 131/12, 13), analogii ale acestora fiind cunoscute și în cadrul culturilor Srubnaja (Кривцова-Гракова 1955, рис. 14/8) și Belogradovka (Березанська 1971, рис. 114/14).

Atribute de podoabă (fig. 5/11, 12). În cadrul așezărilor de tip Noua uneori sunt descoperite sârme de bronz cu unul din capete răsucit în formă de cerc concentric. Au dimensiuni diferite, diametrul capătului răsucit variind de regulă între 1,0 și 4,0 cm. Posibil, acestea reprezintă semifabricate sau fragmente de fibule „passementerie” de tipul celor descoperite la Rafaila (România) (Petrescu-Dâmbovița 1953, fig. 9/1, 2). Cu aceeași probabilitate acestea pot fi și fragmente de brațări de tipul celor cunoscute în cadrul culturilor Komarow și Srubnaja (Березанская 1982, рис. 12/18, 54/3, 13). În zona Prut-Nistru descoperiri de acest gen au fost făcute în așezările culturii Noua de la Slobozia-Șireuți (Дергачев 1969, табл. III/18), Odaia-Miciurin (Sava, Kaiser 2004, fig. 29/9; Sava, Кайзер 2011, рис. 72/27; Kaiser, Sava 2006, 152, Abb. 17/14) și Ostrivec (Баларупи 1968, 145, рис. 3/22). Încă un exemplar provine din depozitul de bronzuri de la Antonești (Sîrbu 2013, fig. 3/7, 6/10). În arealul culturii Noua de la vest de Prut astfel de piesă a fost descoperită la Banca-Tăvădărești (Florescu, Căpitanu 1968, fig. 6/4). Piese asemănătoare sunt cunoscute și în cultura Belogradovka (Ромашко 1995, рис. 20/4).

Armele sunt descoperite destul de rar în așezări, în marea majoritate a cazurilor acestea provenind din depozite de bronzuri. În așezările de tip Noua-Sabatinovka din spațiul pruto-nistrean această categorie este reprezentată două pumnale, trei vârfuri de săgeată și un topor de luptă.

Pumnalele (fig. 6/4, 5) au lamă simplă foliformă, prevăzută cu nervură mediană și peduncul simplu dreptunghiular în secțiune. Erau turnate în tipare bivalve. În zona dintre Prut și Nistru sunt cunoscute doar două pumnale descoperite în așezări. Primul exemplar a fost găsit în cadrul așezării culturii Noua de la Mahala (Смирнова 1969, рис. 7/1 29; Черняков 1985, рис. 57/16).

Acesta are lama foliformă alungită, prevăzută cu nervură mediană care se lărgeste treptat spre peduncul, finisându-se în formă de picătură aplatizată. Peduncul este dreptunghiular în secțiune cu capătul aplatizat și ușor arcuit. Pumnalul descoperit în așezarea de tip Sabatinovka de la Mereni (Постикэ 1987, рис. 15; Sava 2002, 71, fig. 3/8) are lama foliformă, cu nervură mediană și este prevăzută cu aplatizare între mâner și lamă, fiind morfologic apropiat pumnalelor descoperite în cadrul complexelor funerare de la Krasnyj Perekop, care se datează cu etapa Presabatinovka (Sava 2002, 83). Pumnalul descoperit la Mereni este singurul exemplar din acest tip de pumnale descoperit în arealul vestic al culturii Sabatinovka. Alte pumnale cunoscute în zona Prut-Nistru au fost descoperite izolat la Goian, (Дергачев 1973, 113), Glijeni (Ușurelu, Nicic 2003, fig. 2/2) și în cadrul depozitelor de bronzuri (Dergacev 1991, fig. 1/8; Дергачев 1986, рис. 48/14, 27; Черняков 1985, рис. 62/1, 5, 7, Sîrbu 2013, fig. 3/17-23, 5/1-7). Pumnale de tipul celor menționate mai sus sunt cunoscute și în arealul culturii Noua din România la Trușești, Gârbovăț, Rogojeni (Florescu 1991, fig. 100-A/5, 109-A/23, 111-A/11), Monteoru, Sorăceanca, Crucișoara, Răcățiu (Дергачев 2011, рис. 146/1-4), Ulmu-Liteni (Dascălu 2007, 126), Mogoșești (Petrescu-Dâmbovița 1953, 473). La est de Nistru descoperiri asemănătoare au fost făcute la Novopetrovka, Vyšetarasovka (Березанская и др. 1986, 106, рис. 30/1, 2, 13, 14, 25, 28). Piese analogice sunt cunoscute și în cadrul culturii Coslogeni (Morintz 1978, fig. 52/2, 3).

Vârfurile de săgeată (fig. 6/1-3) sunt, de regulă, lucrate din placă de bronz și au formă triunghiulară sau romboidală în plan. Sunt cunoscute vârfuri de săgeată cu peduncul de fixare, mai rar cu tub de înmănușare. Erau turnate în tipare monovalve închise. În zona pruto-nistreană au fost descoperite trei exemplare de vârf de săgeată cu peduncul de fixare. Acestea provin din așezarea culturii Noua de la Mahala (Смирнова 1969, 15, рис. 7/1 24) și din cele ale culturii Sabatinovka de la Cocoara (Sava 1994, fig. 6/30) și Novoselica (Тоцев, Черняков 1986, 128, рис. 6/3-5). Acest tip de săgeată este cunoscut în cadrul mai multor culturi din perioada târzie a epocii bronzului din Europa Centrală, de Vest și Sud-Est. O valvă de turnat cu negativul unui vârf de săgeată asemănător exemplarului de la Novoselica a fost des-

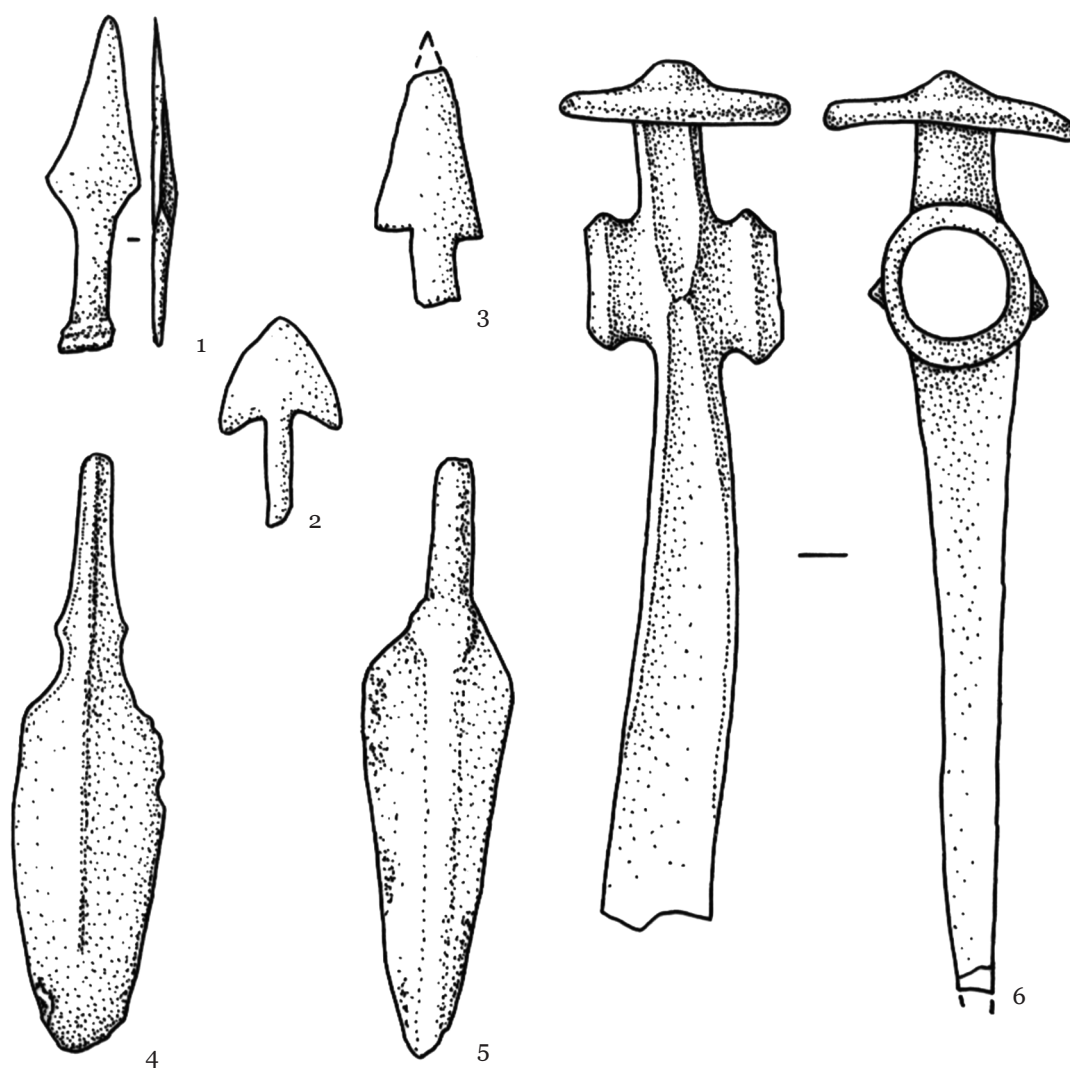

Fig. 6. Arme. *Vârfuri de săgeată*: 1 - Cocoara (Sava 1994, fig. 6/30); 2 - Novoselica (după Тоцев, Черняков 1986, 128, рис. 6/4); 3 - Mahala (după Смирнова 1969, рис. 7/1, 24), 29). *Pumnale*: 4 - Mereni (după Sava 2002, fig. 3/8); 5 - Mahala (după Смирнова 1969, рис. 7/1, 29). *Topor de luptă*: 6 - Stecivka (după Крушельницка 2006, рис. 29/6).

coperit în așezarea culturii Sabatinovka de la Suvorov (Тоцев, Черняков 1986, 128). În arealul culturii Noua din afara spațiului Prut-Nistru vârful de săgeată au mai fost descoperite la Kirovo (Ucraina) (Березанская и др. 1994, рис. 35/31) și Cândești (România) (Florescu, Florescu 1990, fig. 16/6).

Pentru perioada tardivă a epocii bronzului sunt caracteristice și topoarele ofensive, care se împart, la rândul lor, în câteva tipuri. În așezările complexului cultural Noua-Sabatinovka din spațiul Prut-Nistru, cercetate până la momentul de față, este cunoscut doar un singur topor ofensiv prevăzut cu disc pe ceafă.

Topoarele de luptă cu disc pe ceafă (fig. 6/6) sunt masive, au corpul zvelt, de formă trapezoidală cu marginile ridicate. Tubul de înmănășare este transversal, prevăzut pe ambele capete cu brâu reliefat romboidal în secțiune. Ceafa are formă dreptunghiulară în secțiune și se finisează cu un disc conoidal. Erau turnate în tipare bivalve. Unicul exemplar al acestui tip de topor ofensiv cunoscut în spațiul pruto-nistrean a fost descoperit în așezarea culturii Noua de la Stecivka (Крушельницка 2006, рис. 29/6). Analogii ale acestuia se cunosc la est de Nistru la Velikaja Began', Tišovo (Березанская и др. 1985, рис. 129/11, 12), Žuravli (Березанская и др. 1985, рис.

135/25; Черняков 1985, рис. 59/2, 3), Kurlov (Черняков 1985, рис. 64/1), Kolodne (Балагурі 1971, рис. 109/3). Acest tip de topor este caracteristic mai mult perioadei mijlocii a epocii bronzului (Petrescu-Dîmbovița 1977, pl. 3/5, 4/1, 6, 7/9, 8/1-3, 10/1, 13/4-5, 14/1-4). În perioada tardivă fiind mai des întâlnit tipul de topor cu disc și spin pe ceafă, cu tubul de înmănușare lung, prevăzut cu bordură pe margini (Petrescu-Dîmbovița 1977, pl. 52/1-3, 59/5-12, 60/12-16, 69/1-8).

Pe lângă piesele menționate mai sus, în cadrul așezărilor de tip Noua-Sabatinovka mai sunt descoperite diferite fragmente de plăcuțe (Бейлекчи 1972, рис. 4/3; Балагурі 1968, рис. 3/17; Сава, Кайзер 2011, рис. 72/22), tije circulare sau dreptunghiulare în secțiune (Тощев, Черняков 1986, рис. 6/1, 3, 5; Сава, Кайзер 2011, рис. 72/10-16, 23), verigi (Балагурі 1968, рис. 3/18; Тощев, Черняков 1986, рис. 6/2), precum și fragmente de zgură (Сава, Кайзер 2011, 242, рис. 72/24).

Bibliografie

- Balan 2009:** G. Balan, Cronologia și tipologia dăților de bronz cu toc de înmănușare din România. *Apulum* XLVI, 2009, 1-40.
- Cavruc 2003:** V. Cavruc, Noi descoperiri în sud-estul Transilvaniei. Catalog de expoziție (Sfântu Gheorghe 2003), 7-150.
- Dascălu 2007:** L. Dascălu, Bronzul mijlociu și târziu în Câmpia Moldovei (Iași 2007).
- Dergacev 1991:** V. Dergacev, Depozitul de bronzuri din satul Dancu, raionul Hâncești (R. Moldova). *Thraco-Dacica* XII/1-2, 1991, 39-55.
- Dergačev 2002:** V. Dergačev, Die äneolithischen und bronzzeitlichen Metallfunde aus Moldavien, (Stuttgart: Franz Steiner Verlag 2002).
- Diaconu 2012:** V. Diaconu, Discuții privitoare la unele pandantive specifice bronzului târziu din nord-vestul și nordul Mării Negre. *Peuce S.N.* X, 2012, 21-38.
- Florescu, Căpitanu 1968:** M. Florescu, V. Căpitanu, Câteva observații privitoare la sfârșitul epocii bronzului în lumina ultimelor cercetări arheologice efectuate de Muzeul de Istorie din Bacău. *Carpica* I, 1968, 35-47.
- Florescu, Florescu 1990:** M. Florescu, A. Florescu, Unele observații cu privire la geneza culturii Noua în zonele de curbură a Carpaților Răsăriteni. *ArhMold* XIII, 1990, 49-102.
- Florescu 1991:** A.C. Florescu, Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole. Cultură și civilizație la Dunărea de Jos IX, Biblioteca Thracologică I (Călărași 1991).
- Găvanu 2013:** A. Găvan, Metalurgia tell-urilor bronzului din vestul României (II). In: *Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis*, nr. 5 (Sebeș 2013), 141-192.
- Gerškovič 1999:** Ja.P. Gerškovič, Studien zur spätbronzezeitlichen Sabatinovka-Kultur am unteren Dnepr und an der Westküste des Azov'schen Meeres. *AE*, Bd. 7 (Rahden/Westf. 1999).
- Kaiser, Sava 2006:** E. Kaiser, E. Sava, Die „Aschehügel“ der späten Bronzezeit im Nordpontikum Erste Ergebnisse eines Forschungsprojekts in Nordmoldavien (mit Beiträgen von M. Hochmuth und G. Schneider). *Eurasia Antiqua* 12, 2006, 137-172.
- Leskov 1981:** A.M. Leskov, Jung- und spätbronzezeitliche Depotfunde im nördlichen Schwarzmeergebiet (Depots mit einheimischen Formen). *Prähistorische Bronzefunde, Abteilung XX, Band 5* (München 1981).
- Levițki 1994:** O. Levițki, Cultura Hallstattului canelat la răsărit de Carpați (București 1994).
- Levițki 2003:** O. Levițki, Lumea tracică și masivul cultural nord-pontic în perioada hallstattiană timpurie (sec. XII-X î.e.n.) (Chișinău 2003).
- Morintz 1978:** S. Morintz, Contribuții arheologice la istoria Tracilor Timpurii, I, Epoca bronzului în spațiul carpato-balcanic (București 1978).
- Petrescu-Dâmbovița 1953:** M. Petrescu-Dâmbovița, Contribuții la cunoașterea sfârșitului epocii bronzului și începutul epocii fierului în Moldova. *SCIV* 4/2-3, 1953, 443-487.
- Petrescu-Dâmbovița 1964:** M. Petrescu-Dâmbovița, Date noi relativ la descoperirile de obiecte din bronz de la sfârșitul epocii bronzului și începutul Hallstattului din Moldova. *ArhMold* II-III, 1964, 251-273.
- Petrescu-Dâmbovița 1977:** M. Petrescu-Dâmbovița, Depozitele de bronzuri din România (București 1977).
- Sava 1994:** E. Sava, Epoca bronzului. Perioada mijlocie și târzie (sec. XVII-XII î.e.n.). *Thraco-Dacica* XV, 1994, 141-152.

- Sava 1998:** E. Sava, Die Rolle der "östlichen" und "westlichen" Elemente bei der Genese des Kulturkomplexes Noua-Sabatinovka. In: Das Karpatenbecken und die osteuropäische Steppe (München 1998), 267-312.
- Sava 2002:** E. Sava, Materiale din epoca bronzului târziu din așezarea Mereni. ArhMold XXV, 2002, 69-91.
- Soroceanu 1995:** T. Soroceanu, Die Fundumstände bronzzeitlicher Deponierungen – Ein Beitrag zur Hortdeutung beiderseits der Karpaten. Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, Band 10, Bronzefunde aus Rumänien, nr. 2-5 (Berlin 1995), 15-81.
- Sîrbu 2013:** M. Sîrbu, Depozitul din perioada tardivă a epocii bronzului descoperit în împrejurimile comunei Antonești, raionul Cantemir, Republica Moldova. Tyragetia s.n. VII/1, 2013, 205-219.
- Ușurelu, Nicic 2003:** E. Ușurelu, A. Nicic, Noi piese metalice din perioada bronzului târziu descoperite pe teritoriul Republicii Moldova. In: Interferențe cultural-cronologice în spațiul nord-pontic (Chișinău 2003), 164-170.
- Ușurelu 2010:** E. Ușurelu, Apariția și evoluția dăților cu toc de înmănușare longitudinal în epoca bronzului din Europa de Est. Revista Arheologică s.n. VI/2, 2010, 5-24.
- Vulpe, Căpitanu 1995:** A. Vulpe, V. Căpitanu, Der Hortfund von Gioseni, Kr. Bacău in der Moldau. Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, Band 10, Bronzefunde aus Rumänien, nr. 2-5 (Berlin 1995), 337-245.
- Балагурі 1968:** Е.А. Балагурі, Поселення культури Ноа біля с. Острівець Івано-Франківської області. Археологія XXI, 1968, 135-147.
- Балагурі 1971:** Е.А. Балагурі, Культура Ноа. В: Археологія Української РСР, т. I (Київ 1971), 385-394.
- Балагури 1990:** Э. Балагури, Культура Ноа. В: Археология Прикарпатья, Волыни и Закарпатья (Киев 1990), 99-104.
- Бейлекчи 1974:** В.С. Бейлекчи, Исследования гумельницкого поселения у с. Кокоара I. В сб.: АИМ в 1972 г. (Кишинев 1974), 51-66.
- Березанська 1971:** С.С. Березанська, Білогрудівська культура. В: Археологія Української РСР, т. I (Київ 1971), 394-404.
- Березанская 1982:** С.С. Березанская, Северная Украина в эпоху бронзы (Киев 1982).
- Березанская и др. 1985:** С.С. Березанская, В.А. Круц, Д.Я. Телегин, Археология Украинской ССР. Первобытная археология, том 1 (Киев 1985).
- Березанская и др. 1986:** С.С. Березанская, В.В. Отрощенко, П.П. Чередничко, И.Н. Шарафутдинова, Культуры эпохи бронзы на территории Украины (Киев 1986).
- Березанская и др. 1994:** С.С. Березанская, Е.В. Цвек, В.И. Ключко, С.Н. Ляшко, Ремесло эпохи энеолита-бронзы на Украине (Киев 1994).
- Бочкарев 2010:** В.С. Бочкарев, Металлические булавки с кольцевидной головой эпохи поздней бронзы из юго-западного региона Восточной Европы. В сб.: Культурогенез и древнее металлопроизводство восточной Европы, (Санкт-Петербург 2010), 171-180.
- Гершкович 2009:** Я.П. Гершкович, Днепрокаменский комплекс литейных форм эпохи поздней бронзы из Среднего Поднепровья. Stratum Plus 2, 2009, 578-582.
- Грекул, Дергачев 1969:** З.А. Грекул, В.А. Дергачев, Клад бронзовых орудий из коллекций Сорокского музея. В сб.: Далекое прошлое Молдавии (Кишинев 1969), 123-127.
- Демченко, Левицкий 1992:** Т.И. Демченко, О.Г. Левицкий, Исследование зольников культуры Ноа у ст. Кобыльня. В сб.: АИМ в 1986 г. (Кишинев 1992), 120-132.
- Дергачев, Бочкарев 2002:** В.А. Дергачев, В.С. Бочкарев, Металлические серпы поздней бронзы Восточной Европы (Кишинев 2002).
- Дергачев 1969:** В.А. Дергачев, Поселение эпохи бронзы у с. Слободка-Ширеуць. В сб.: Далекое прошлое Молдавии (Кишинев 1969), 110-122.
- Дергачев 1972:** В.А. Дергачев, Клад конца бронзового века из Молдавии. АИМ в 1968-1969 гг. (Кишинев 1972), 65-88.
- Дергачев 1973:** В.А. Дергачев, Памятники эпохи бронзы. Археологическая карта Молдавии, вып. 3 (Кишинев 1973).
- Дергачев 1975:** В. Дергачев, Бронзовые предметы XIII-VIII вв. до н.э. из Днестровско-Прутского междуречья (Кишинев 1975).
- Дергачев 1982: В.А. Дергачев, Материалы раскопок археологической экспедиции на Среднем Пруте (1975-1976 гг.) (Кишинев 1982).
- Дергачев 1986:** В.А. Дергачев, Молдавия и соседние территории в эпоху бронзы (Кишинев 1986).
- Дергачев 1997:** В. Дергачев, Металлические изделия к проблеме генезиса культур раннего Гальштата карпато-данубио-нордпонтского региона (Кишинев 1997).

- Дергачев 2010:** В. Дергачев, Новые металлические предметы поздней бронзы - раннего гальштата с территории Молдовы. *Revista Arheologică* s.n. VI/2, 2010, 121-129.
- Дергачев 2011:** В. Дергачев, Топоры-кельты поздней бронзы Карпато-Подунавья, вып. 2 (Кишинев 2011).
- Дергачев 2012:** В. Дергачев, Клад поздней бронзы из села Баху в Республике Молдова. *Revista Arheologică* s.n. VIII/1-2, 2012, 154-160.
- Дергачев 2012а:** В. Дергачев, Новые комплексы и единичные находки металлических предметов поздней бронзы - раннего гальштата на территории Республики Молдова. *Revista Arheologică* s.n. VIII/1-2, 2012, 161-181.
- Каврук 1985:** В.И. Каврук, Новый памятник эпохи поздней бронзы в центральной Молдавии. В сб.: АИМ в 1981 г. (Кишинев 1985), 83-94.
- Крицкова-Гракова 1955:** О.А. Крицкова-Гракова, Степное Поволжье и Причерноморье в эпоху поздней бронзы. В сб.: МИА, вып. 46 (Москва 1955), 5-164.
- Крушельницька 2006:** Л. Крушельницька, Культура Ноа на землях України (Львів 2006).
- Лесков 1971:** О.М. Лесков, Зрубна культура. В: *Археологія Української РСР*, т. I (Київ 1971), 404-434.
- Ильинская 1960:** В.А. Ильинская, Поселение комаровской культуры у с. Мошны. В сб.: КСИА, вып. 10 (Киев 1960), 48-58.
- Мелюкова 1960:** А.И. Мелюкова, Исследование памятников предскифской и скифской эпох в лесостепной Молдавии. В сб.: *Материалы и исследования по Археологии юго-запада СССР и Румынской Народной Республики* (Кишинев 1960), 129-149.
- Мелюкова 1961:** А. Мелюкова, Культуры предскифского периода в лесостепной Молдавии. В сб.: МИА, вып. 96 (Москва 1961), 4-52.
- Петреску-Дымбовица 1960:** М. Петреску-Дымбовица, К вопросу о гальштатской культуре в Молдове. В сб.: *Материалы и исследования по Археологии. Материалы и исследования по Археологии юго-запада СССР и Румынской Народной Республики* (Кишинев 1960), 151-170.
- Ромашко 1995:** В.А. Ромашко, Поздний бронзовый век в пограничье лесостепи и степи Левобережье Украины (XII-X в. в. нэ) (Днепропетровск 1995).
- Сава, Кайзер 2011:** Е. Сава, Э. Кайзер, Поселение с «зольниками» у села Одая/Мичурин, Республика Молдова (Археологические и естественнонаучные исследования) *Die Siedlung mit „Aschehügeln“ beim Dorf Odaia-Miciurin, Republik Moldova. Archäologische und naturwissenschaftliche Untersuchungen* (Chișinău 2011).
- Смирнова 1957:** Г.И. Смирнова, Поселение позднебронзового века и раннего железа возле с. Магала черновицкой области. В сб.: КСИИМК, вып. 70 (Москва 1957), 99-108.
- Смирнова 1969:** Г.И. Смирнова, Поселение Магала – памятник древнефракийской культуры в Прикарпатье (вторая половина XIII - середина VII в. до н. э.). В сб.: *Древние фракийцы в северном Причерноморье* (Москва 1969), 7-34.
- Смирнова 1972:** Г.И. Смирнова, Новые исследования поселения Магала. В: *Археологический Сборник* (Ленинград 1972), 12-31.
- Сымонович 1966:** Э.А. Сымонович, Ингульский клад, СА 1, 1966, 127-143.
- Тощев, Черняков 1986:** Г.Н. Тощев, И.Т. Черняков, Культурные зольники Сабатиновской культуры. В сб.: *Исследования по археологии Северо-Западного Причерноморья* (Киев 1986), 115-138.
- Шарафутдінова 1971:** И.Н. Шарафутдінова, Бронзові серпи Північно-Західного Причерномор'я (кінець II-погатов I тисячоліття до н.е.). *Археологія* 1, 1971, 26-43.
- Шарафутдинова 1982:** И.Н. Шарафутдинова, Степное Поднепровье в эпоху поздней бронзы (Киев 1982).
- Черных 1976:** Е.Н. Черных, Древняя металлообработка на Юго-Западе СССР (Москва 1976).
- Черняков 1964:** И.Т. Черняков, Новые находки предметов поздней бронзы в северо-западном Причерноморье. В сб.: *Краткие сообщения о полевых археологических исследованиях Одесского Государственного археологического музея, за 1962 года* (Одесса 1964), 128-134.
- Черняков 1985:** И.Т. Черняков, Северо-Западное Причерноморье во второй половине II тыс. до н.э. (Киев 1985).

Materiale inedite:

- Sava, Kaiser 2004:** E. Sava, E. Kaiser, Cercetări arheologice în așezarea culturii Noua de la Odaia/Miciurin în anul 2003 (Raport științific) (Chișinău 2004). *Arhiva MNIM*, nr. 427.

- Sava, Kaiser 2006:** E. Sava, E. Kaiser, Cercetări arheologice în așezarea culturii Noua de la Odaia/Miciurin în anul 2005 (Raport științific) (Chișinău 2006). Arhiva MNIM, nr. 481.
- Sava, Kaiser 2007:** E. Sava, E. Kaiser, Cercetări arheologice în așezarea culturii Noua de la Odaia/Miciurin în anul 2006 (Raport științific) (Chișinău 2007). Arhiva MNIM, nr. 483.
- Sava 2008:** E. Sava, Cercetări arheologice în așezarea culturii Noua de la Odaia/Miciurin în anul 2007 (Raport științific) (Chișinău 2008). Arhiva MNIM, nr. 435.
- Бейлекчи 1972:** В.С. Бейлекчи, Отчёт о раскопках поселения Кокора I в 1972 году (Кишинев 1972). Архив НМИМ, №74.
- Левицкий 1985:** О.Г. Левицкий, Отчёт о полевых исследованиях Фракийской новостроечной археологической экспедиции в 1984 г. (Кишинев 1985). Архив НМИМ, №214.
- Мелюкова 1957:** А.И. Мелюкова, Отчёт о работе отряда скифской археологии Молдавской археологической экспедиции ИИМК и Молдавского филиала АН СССР в 1956 г. (Кишинев 1957). Архив НМИМ, №380.
- Мелюкова 1958:** А.И. Мелюкова, Отчёт о работе отряда скифской археологии ИИМК и М.Ф. АН СССР в 1957 г. (Кишинев 1958), 1-28. Архив НМАИМ, №381.
- Никулицэ 1983:** И.Т. Никулицэ, Отчет о результатах полевых исследований на археологических памятниках у с. Балабанешты в 1982 г. (Кишинев 1983). Архив НМИМ, №180.
- Постикэ 1987:** Г.И. Постикэ, Отчёт о раскопках 1986 года на поселении Мерень II (Кишинев 1987). Архив НМИМ, №254.

Bronze objects found in the settlements of Noua-Sabatinovka type in the Prut-Dniester area

Abstract

This article summarizes the metal objects that have been discovered within the settlements of Noua-Sabatinovka cultural complex in the Prut- Dniester area from 1950s to the present. In comparison with other typical for these cultures objects made of other materials (bone, stone, clay), the number of bronze objects is smaller. This situation is quite natural, given the scarcity and cost of bronze during the Late Bronze Age.

According to archaeological research conducted in the Prut-Dniester area up to now, there are known 112 objects of bronze : needles – 38, owls – 23, rods – 8 , sickles – 8 , bracelets – 6, plaques – 5, pendants – 5, chain links – 5, wires with one end twisted in spiral – 4, plates – 3, daggers – 2, arrowheads – 2, celts – 1, chisel – 1, battle axe – 1.

List of illustrations:

Fig. 1. Map of the Noua-Sabatinovka type settlements, in which bronze objects were discovered: 1 - Ostrivec; 2 - Čertivec; 3 - Stecivka; 4 - Mahala; 5 - Slobozia-Șireuți; 6 - Odaia-Miciurin; 7 - Petrușeni; 8 - Ghindești; 9 - Roșieticii Vechi; 10 - Cobâlnea; 11 - Grigoreuca; 12 - Bălăbănești; 13 - Hansca; 14 - Mereni; 15 - Gura Galbenei; 16 - Cucoara; 17 - Novoselica; 18 - Pivdenne.

Fig. 2. Tools. *Celt*: 1 - Pivdenne (after Черняков 1966, рис. 5). *Chisel*: 2 - Mahala (after Балагурі 1971, рис. 111/8). *Sickles*: 3 - Hansca (after Дергачев 1986, рис. 45/15); 4 - Mahala (after Смирнова 1969, 15, рис. 7/І 28); 5 - Roșieticii Vechi (after Мелюкова 1958, табл. XXVIII/1); 6-10 - Stecivka (after Крушельницка 2006, рис. 29/7-11).

Fig. 3. Utensils. *Simple needles*: 1, 4, 12 - Ghindești (after Мелюкова 1961, рис. 12/ 9, 10, 11.); 2, 3, 6, 7, 9 - Odaia-Miciurin (after Сава, Кайзер 2011, рис. 72/5, 7, 8, 15, 16); 5, 11 - Ostrivec (after Балагурі 1968, рис. 3/3, 4); 8 - Petrușeni (after Sava 1994, fig. 5/28); 10, 13 - Cucoara (Sava 1994, fig. 6/28, 33). *Awl/chisel*: 14, 15, 17, 20, 27 - Odaia-Miciurin (after Сава, Кайзер 2011, рис. 72/1, 6, 9, 17, 18); 19 - Cосоara (after Бейлекчи 1974, рис. 4/4). *Awls*: 16 - Bălăbănești (after Никулицэ 1983, рис. 5/20); 18 - Odaia-Miciurin (after Сава, Кайзер 2011, рис. 72/20); 21 - Cobâlnea (after Демченко, Левицкий 1992, рис. 3/5); 22 - Ghindești (after Мелюкова 1961, рис. 12/1); 23, 24, 28 - Ostrivec (after Балагурі 1968, рис. 3/6, 14, 20); 25 - Stecivka (after Крушельницка 2006, рис. 21/12); 26 - Gura Galbenei (after Дергачев 1986, рис. 51/4), 29 - Petrușeni (after Sava 1994, fig. 5/30).

Fig. 4. Adornments. *Hairpins*: 1, 15, 22 - Odaia-Miciurin (after Сава, Кайзер 2011, рис. 72/2, 3); 2, 4, 17, 25 - Ghindești (after Мелюкова 1961, рис. 12/2, 3, 5-7); 3, 16 - Mahala (Смирнова 1957, рис. 39/8, Смирнова 1976, рис. 2/5); 5, 6 8-10, 19, 23, 24 - Ostrivec (after Балагурі 1968, рис. 3/1, 2, 7-13); 7 - Gura Galbenei (after Дергачев 1986, рис. 51/3); 11 - Hansca (after Каврук 1985, рис. 3/1); 12 - Bălăbănești (after Никулица 1983, рис. 5/21); 13 - Petrușeni (after Sava 1994, fig. 5/29); 14 - Slobozia-Șireuți (after Дергачев 1969, таб. 3/17); 18 - Roșieticii Vechi (after Мелюкова 1961, рис. 12/3); 26 - Čertivec (Крушельницка 2006, рис. 17/10).

Fig. 5. Adornments. *Plaques*: 1 - Ghindești (after Мелюкова 1961, рис. 12/4); 2 - Ostrivec (after Балагурі 1968, рис. 3/19); 3 - Cobâlnea (after Демченко, Левицкий 1992, рис. 2/12) 4 - Odaia-Miciurin (after Сава, Кайзер 2011, рис. 72/25). *Pendants*: 5, 7 - Ghindești (after Дергачев 2012b, илл. 8/23, 24); 6 - Ostrivec (after Балагурі 1968, рис. 3/8); 8 - Mahala (after Смирнова 1969, 15, рис. 7/1 21); 9 - Odaia-Miciurin (after Сава, Кайзер 2011, рис. 72/26). *Bracelets*: 10, 13 - Ostrivec (after Балагурі 1968, рис. 3/15, 16); 14 - Ghindești (after Мелюкова 1961, рис. 12/12); 15 - Roșieticii Vechi (after Мелюкова 1961, рис. 12/8). *Ornaments*: 11 - Odaia-Miciurin (after Сава, Кайзер 2011, рис. 72/27); 12 - Ostivec (after Балагурі 1968, рис. 3/22).

Fig. 6. Weapons. *Arrowheads*: 1 - Cosoara (Sava 1994, fig. 6/30); 2 - Novoselica (after Тоцев, Черняков 1986, 128, рис. 6/4); 3 - Mahala (after Смирнова 1969, рис. 7/1, 24). *Daggers*: 4 - Mereni (after Sava 2002, fig. 3/8); 5 - Mahala (after Смирнова 1969, рис. 7/1, 29). *Battle axe*: 6 - Stecivka (after Крушельницка 2006, рис. 29/6).

Бронзовые предметы, обнаруженные на поселениях типа Ноуа-Сабатиновка на Пруто-Днестровском пространстве

Резюме

В данной статье кратко представлены металлические находки, которые были обнаружены в пределах поселений культурного комплекса Ноуа-Сабатиновка на Пруто-Днестровском пространстве с 50-х гг. XX века до настоящего времени. По сравнению с другими характерными для этих культур предметами, выполненными из других материалов (кость, камень, глина), количество бронзовых предметов невелико. Такое положение представляется вполне естественным, учитывая дефицит и стоимость бронзы в период позднего бронзового века.

По археологическим исследованиям, проводившимся на поселениях типа Ноуа-Сабатиновка на Пруто-Днестровском пространстве до настоящего времени, известно 112 предметов из бронзы: иглы – 38, шила – 23, стержни – 8, серпы – 8, браслеты – 6, накладки – 5, подвески – 5, звенья – 5, куски проволоки, с одного конца скрученные в спирали – 4, пластинки – 3, кинжалы – 2, наконечники стрел – 2, кельт – 1, долото – 1, боевой топор – 1.

Список иллюстраций:

Рис. 1. Карта поселений типа Ноуа-Сабатиновка, на которых были обнаружены бронзовые предметы: 1 - Островец; 2 - Чертовец; 3 - Стецовка; 4 - Магала; 5 - Слобозия-Ширеуць; 6 - Одая-Мичурин; 7 - Петрушень; 8 - Гиндешть; 9 - Рошиетичий Векь; 10 - Кобыля; 11 - Григореука; 12 - Бэлэбэнешть; 13 - Ханска; 14 - Мерень; 15 - Гура-Галбенеи; 16 - Кукоара; 17 - Новоселица; 18 - Пивденное.

Рис. 2. Орудия труда. *Кельт*: 1 - Пивденное (по Черняков 1966, рис. 5). *Долото*: 2 - Магала (по Балагурі 1971, рис. 111/8). *Серпы*: 3 - Ханска (по Дергачев 1986, рис. 45/15); 4 - Магала (по Смирнова 1969, 15, рис. 7/1 28); 5 - Рошиетичий Векь (по Мелюкова 1958, табл. XXVIII/1); 6-10 - Стецовка (по Крушельницка 2006, рис. 29/7-11).

Рис. 3. Инструменты. *Простые иглы*: 1, 4, 12 - Гиндешть (по Мелюкова 1961, рис. 12/ 9, 10, 11.); 2, 3, 6, 7, 9 - Одая-Мичурин (по Сава, Кайзер 2011, рис. 72/5, 7, 8, 15, 16); 5, 11 - Островец (по Балагурі 1968, рис. 3/3, 4); 8 - Петрушень (по Sava 1994, рис. 5/28); 10, 13 - Кокоара (Sava 1994, рис. 6/28, 33). *Шило/долотце*: 14, 15, 17, 20, 27 - Одая-Мичурин (по Сава, Кайзер 2011, рис. 72/1, 6, 9, 17, 18); 19 - Кокоара (по Бейлекчи 1974, рис. 4/4). *Шила*: 16 - Бэлэбэнешть (по Никулицэ 1983, рис. 5/20); 18 - Одая-Мичурин (по Сава, Кайзер 2011, рис. 72/20); 21 - Кобыля (по Демченко, Левицкий 1992, рис. 3/5); 22 - Гиндешть (по Мелюкова 1961, рис. 12/1); 23, 24, 28 - Островец (по Балагурі 1968, рис. 3/6, 14, 20); 25 - Стецовка (по Крушельницка 2006, рис. 21/12); 26 - Гура-Галбенеи (по Дергачев 1986, рис. 51/4), 29 - Петрушень (по Sava 1994, рис. 5/30).

Рис. 4. Украшения. *Шпильки для волос*: 1, 15, 22 - Одая-Мичурин (по Сава, Кайзер 2011, рис. 72/2, 3); 2, 4, 17, 25 - Гиндешть (по Мелюкова 1961, рис. 12/2, 3, 5-7); 3, 16 - Магала (Смирнова 1957, рис. 39/8, Смирнова 1976, рис. 2/5); 5, 6 8-10, 19, 23, 24 - Островец (по Балагурі 1968, рис. 3/1, 2, 7-13); 7 - Гура-Галбенеи (по Дергачев 1986, рис. 51/3); 11 - Ханска (по Каврук 1985, рис. 3/1); 12 - Бэлэбэнешть (по Никулица 1983, рис. 5/21); 13 - Петрушень (по Sava 1994, рис. 5/29); 14 - Слобозия-Ширеуць (по Дергачев 1969, таб. 3/17); 18 - Рошиетичий Векь (по Мелюкова 1961, рис. 12/3); 26 - Чертовец (Крушельницка 2006, рис. 17/10).

Рис. 5. Украшения. *Накладки*: 1 - Гиндешть (по Мелюкова 1961, рис. 12/4); 2 - Островец (по Балагурі 1968, рис. 3/19); 3 - Кобыля (по Демченко, Левицкий 1992, рис. 2/12) 4 - Одая-Мичурин (по Сава, Кайзер 2011, рис. 72/25). *Подвески*: 5, 7 - Гиндешть (по Дергачев 2012b, илл. 8/23, 24); 6 - Островец (по Балагурі 1968, рис. 3/8); 8 - Магала (по Смирнова 1969, 15, рис. 7/1 21); 9 - Одая-Мичурин (по Сава, Кайзер 2011,

рис. 72/26). *Браслеты*: 10, 13 - Островец (по Балагурі 1968, рис. 3/15, 16); 14 - Гиндешть (по Мелюкова 1961, рис. 12/12); 15 - Рошиетичий Векъ (по Мелюкова 1961, рис. 12/8). *Предметы украшений*: 11 - Одая-Мичурин (по Сава, Кайзер 2011, рис. 72/27); 12 - Островец (по Балагурі 1968, рис. 3/22).

Рис. 6. Предметы оружия. *Наконечники стрел*: 1 - Кукоара (Sava 1994, рис. 6/30); 2 - Новоселица (по Тоцев, Черняков 1986, 128, рис. 6/4); 3 - Магала (по Смирнова 1969, рис. 7/1, 24), 29). *Кинжалы*: 4 - Мерень (по Sava 2002, рис. 3/8); 5 - Магала (по Смирнова 1969, рис. 7/1,29). *Боевой топор*: 6 - Стецовка (по Крушельницка 2006, рис. 29/6).

20.03.2014

Mariana Sîrbu, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, str. 31 August, 121-A, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: sirbumary24@yahoo.com